

KAPITOLA 14

Subsaharská Afrika v české zahraniční politice¹

Ondřej Horký-Hlucháň

ZPÁTKY DO AFRIKY, ALE POZDĚ

Někdy se zdá, jako by česká společnost a politika začaly vážně vnímat globální trendy až tehdy, pokud na ně upozorní nějaký autoritativní zdroj ze Západu. Podobnou roli sehrál v prosinci 2011 britský časopis *The Economist*, který publikoval na úvodní stránce titulek „Africa rising“, tedy „Afrika na vzestupu“. V následujícím roce se pak v českých médiích objevily titulky jako „Nový příběh o Africe. Povědomí o ‚bezna- dějném kontinentu‘ se mění“ nebo „Češi objevují Afriku. Nejde o safari, ale o pe- níze“.² Mediální obraz subsaharské Afriky (dále jen Afriky) se samozřejmě od jejího vnímání jako problému směrem k příležitosti proměňoval postupně. Navíc neplatí ab- solutně, protože Afrika zůstane stejně jako kterýkoli jiný region směsicí pozitivních i negativních trendů. Předchozí kapitoly této knižní řady na nové příležitosti v Af- rice upozorňovaly, stejně jako tak činilo mnoho dalších aktérů české zahraniční poli- tiky, zejména na nižší úrovni, s přímou diplomatickou zkušeností z regionu nebo lidé z podnikatelské a akademické sféry.

Pravděpodobně právě v tomto roce se však trend upozadování subsaharské Af- riky v české zahraniční politice definitivně zlomil a ministerstvo zahraničních věcí do- konce započalo kroky vedoucí k silnější institucionální přítomnosti České republiky v regionu. Loňská kapitola *Vě světle nové koncepce, politického nezájmu a mediál- ního zkreslení* ocenila otevřenou diskusi k nové dílčí koncepci české africké politiky a plány znovuotevření zastupitelského úřadu v Dakaru jako brány do českou diploma- cií opuštěné frankofonní Afriky, byť v omezeném rozsahu.³ Zdá se však, že jde o běh na dlouhou trať, neboť ani jeden z procesů nebyl během roku 2012 dokončen. Sil- nější konsenzus o důležitosti Afriky mezi aktéry české zahraniční politiky hraje vel- kou symbolickou roli. Otázkou však zůstává, zda omezené příjmy veřejných i sou- kromých rozpočtů v době hospodářské recese a pokračující soutěž s dalšími více či méně tradičními teritorii nepovede k promeškání příležitostí tím spíše, že Česká re- publika svůj zájem o Afriku obnovuje se zpožděním.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V roce 2011 schválená koncepce zahraniční politiky stanovila obchod a bezpečnost jako hlavní priority českého postoje k subsaharské Africe především na základě již probíhajících aktivit.⁴ Tomu také odpovídalo i její naplňování v roce následujícím. Již v roce 2011 započatá dílčí *Strategie vztahů České republiky vůči státům subsaharské Afriky* byla na kulatém stole v Černínském paláci, kam ministerstvo pozvalo řadu aktérů z veřejné, akademické, obchodní a nevládní sféry, předložena v pracovní verzi až 4. 12. 2012 a neprošla ani diskusí v Zahraničním výboru Poslanecké sněmovny. Jejím hodnocení se proto bude věnovat až zhodnocení roku následujícího.

Již v březnu 2012 nicméně vláda schválila *Exportní strategii České republiky pro období 2012–2020*, kterou předložilo MPO. Nová exportní strategie se vyjadřuje kriticky k nedostatečné síti zahraničního zastoupení České republiky na africkém kontinentě a počítá s jejich zřízením na základě přesunutí kapacit a zdrojů z duplicitních úřadů v rámci Evropské unie.⁵ Strategie však nijak nezasáhla do seznamu prioritních a zájmových zemí českého exportu, který se nezměnil od roku 2009. Mezi dvanácti prioritními zeměmi stále nefiguruje žádná subsaharská země, v seznamu zájmových zemí pak zůstává Angola, Etiopie, Ghana, Jihoafrická republika (JAR), Nigérie a Senegal, v konečném součtu tedy jen šest ze sedmatřiceti států.⁶ Je třeba připomenout, že až donedávna měla Česká republika přímé diplomatické zastoupení ve všech jmenovaných zemích, po úsporných opatřeních však pouze ve čtyřech z nich s tím, že velvyslanectví v Abujji, Addis Abebě, Akkře a Pretorii také kromě politicky motivovaného setrvání v Harare zůstávají jedinými na jih od Sahary. Zároveň je však nutné dodat, že v původní verzi exportní strategie pro léta 2006–2010 bychom z celkem devatenácti prioritních zemí na jih od Sahary nenašli žádnou.⁷ Až aktualizace starší exportní strategie z roku 2009 snížila počet prioritních zemí na 12 a přidala 25 zájmových zemí, jejichž seznam se tedy od té doby nezměnil. Jen pomalu pokračuje vypracování akčních plánů pro jednotlivá teritoria.⁸ K připomínkování strategie ovšem nebylo MZV přizváno, a tak nemohlo ovlivnit ani výběr prioritních a zájmových zemí.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Politické vztahy a bezpečnost

Vzhledem k tomu, že roku 2011 z hlediska vzájemných vztahů České republiky s padesátkou zemí subsaharské Afriky dominovala druhá státní návštěva prezidenta Klause v subsaharské Africe obecně a v Senegalů konkrétně, rok 2012 lze hodnotit jako klidnější co do výše úrovně návštěv, avšak přinejmenším jako srovnatelný, ne-li živější co do frekvence vzájemných vztahů.⁹ Zatímco na ministerské úrovni navštívily Českou republiku v minulém roce dvě delegace (Namibie, Senegal) stejně jako v letošním roce (Gabon, Súdán) a na nižší úrovni pak jedna (Ioni Kongo-Brazzaville, letos Súdán), v marži zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku proběhlo na-

víc dalších pět setkání ministrů zahraničních věcí (Džibutsko, Guinea, Senegal, Súdán a Zimbabwe) a náměstek ministra Tomáš Dub navštívil tři země (Senegal, Etiopie a Gabon).

Dne 10. dubna se uskutečnila schůzka ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga s jeho súdánským protějškem Alim Ahmedem Kartim.¹⁰ Jejím těžištěm byl opět především vzájemný obchod, jeho právní rámec a súdánský dluh, ale také český archeologický výzkum a aktuální situace v regionu. Schůzka se podle všeho vyhnula otázce lidských práv a uzavřel ji podpis memoranda o porozumění. Následující den byl pak ministr přijat v Senátu.¹¹ Intenzitu vztahů se Súdánem podtrhlo setkání návštěva Prahy delegací guvernéra Chartúmu Abdulrahmanema El Khedirema na začátku listopadu, kdy jej přijal náměstek ministra zahraničních věcí Vladimír Galuška.¹² Návštěvu také přijali místopředseda sněmovny Lubomír Zaorálek s místopředsedou jejího zahraničního výboru Janem Hamáčkem.

V květnu navštívila Českou republiku gabonská delegace. Náměstek ministra zahraničních věcí T. Dub přijal ministra průmyslu a hornictví Régise Immongaulta.¹³ Ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba pak přijal ministra zdravotnictví Nzoubu.¹⁴ Hlavním tématem obou jednání s delegací této země byl především obchod a investice, zejména v oblasti stavebnictví, a vybavení zdravotnických zařízení, tedy oblastí, ve kterých je již aktivní česká firma Helika, a dále pak v dopravě, ropném průmyslu, energetice a dodávkách zemědělských strojů.

V marzi zářijového zasedání Valného shromáždění OSN se ministr Schwarzenberg setkal se svým guinejským protějškem Eduardem Gnakoyem Lamou. Kromě politické situace v západní Africe se staly tématem i malé lokální projekty v oblasti zdravotnictví. Situaci v Sahelu a obchodní příležitosti pak řešil s ministrem zahraničních věcí Senegalu Aliounem Badarou Cisséem a oznámil mu znovuotevření českého úřadu v Dakaru. Konečně se setkal s ministrem zahraničních věcí Džibutska Mahamoudem Alim Youssoufem. Zemi ocenil za její stabilizační roli v Rohu Afriky a ministra pozval na pracovní návštěvu Prahy.¹⁵ Z české iniciativy proběhlo také setkání s ministrem zahraničních věcí Zimbabwe za politickou stranu prezidenta Roberta Mugabeho ZANU PF, Simbarashem Mumbengegwiem. Ministr Schwarzenberg jej informoval o zachování českého úřadu v Harare, vyslání nového chargé d'affaires a podle MZV ve „velmi živé“ debatě kladl mj. důraz na porušování lidských práv a smysl práce s opozicí.

V září 2012 navštívil náměstek ministra zahraničních věcí T. Dub Senegal, Etiopii a Gabon. V Senegalu projednal otázku znovuotevření zastupitelského úřadu. V Etiopii, kde byl doprovázen podnikatelskou misí, posuzoval možnosti posílení obchodní a rozvojové spolupráce. V Gabonu jednal s několika ministry a předsedou vlády o posílení smluvní základny pro aktivity českých firem na tamním trhu a také předal pozvání k oficiální návštěvě ministra zahraničních věcí v České republice.

Na ujinní úrovni se situací v Sahelu s důrazem na Mali zabývala i březnová rada ministrů zahraničních věcí.¹⁶ Vojenský zásah Francie v lednu 2013 s pozdější účastí českých vojenských jednotek na stabilizaci země však bude tématem až příští kapitoly této ročenky. I přesto, že rok 2012 byl po všech stránkách počtem konfliktů i vnitřně přesídlených osob horším než rok předchozí, žádný z nich nevybočoval tak, aby MZV vydalo jakékoli prohlášení týkající se subsaharské Afriky.¹⁷ Na mnoho-

stranné úrovni stojí za zmínku klimatická konference OSN (COP17), která se konala ještě na sklonku roku 2011 v jihoafrickém Durbanu. Českou delegaci vedla velvyslankyně v JAR Blanka Fajkusová.¹⁸

Hospodářské a další vztahy

Přes určitou módu „Afriky na vzestupu“ v roce 2012 došlo k poklesu českých vývozů do subsaharské Afriky o dvě procenta na 15,6 mld. Kč, dovozy naopak i přes recesi vzrostly o procento na 9,9 mld Kč.¹⁹ Po nárůstu exportů téměř o tři čtvrtiny z roku 2009 na rok 2011 jde spíše jen o korekci, která zatím příliš nenarušuje celkový pozitivní trend. Pokles vývozů navíc způsobil především pokles obchodu s Jihoafrickou republikou, se zbytkem zemí jako celkem byl naopak růst vývozu kladný. Je vidět, že trpí-li česká ekonomika svojí závislostí na vývozech do Evropské unie v rámci světa jako celku, v rámci subsaharské Afriky zůstává z velké části stále odkázaná na vývoj obchodu s Jihoafrickou republikou.

I přesto, že jihoafrická ekonomika rostla v roce 2012 tempem 2,5 %, bylo to nicméně o procentní bod pomaleji než v předchozím roce.²⁰ To může vysvětlovat i pokles českého vývozu do největší ekonomiky na jih od Sahary o půl miliardy na 9,07 mld. Kč. České exporty jsou navíc tradičně soustředěné zejména do automobilového průmyslu: jen spalovací motory přesáhly v hodnotě přes 1,3 mld. Kč a převodovky půl miliardy Kč, z dalších klíčových vývozních položek se nad miliardu korun dostaly ještě procesorové jednotky. Dovoz z JAR v roce 2012 poklesl dokonce o miliardu na 6,16 mld. Kč, nicméně vzhledem k předchozí dynamice jde jen o korekci, která má blíže k předchozímu roku než k základně z roku 2010 a odpovídá ekonomickému vývoji ČR. Z dalších zemí miliardovou hodnotu vývozů přesahuje o 400 mil. Kč Nigérie, Mali přesáhlo toto hranici poprvé. Na dalších místech pokles zaznamenala Angola, Ghana a Mauritanie, nárůst naopak Senegal a Keňa. Etiopie jako zájmová země exportní strategie země osciluje kolem 100 mil. Kč bez přesvědčivého trendu, a to i přes její výsadní postavení v dalších segmentech zahraniční politiky vůči kontinentu. Z hlediska dovozu po Jihoafrické republice následuje Pobřeží slonoviny, které útočí na miliardovou hranici, následované Mosambikem, Mauriciem a Ghanou.

Zatímco velká část obchodu se subsaharskou Afrikou a konkrétně Jihoafrickou republikou v automobilovém průmyslu se odehrává v tichosti korporátních transakcí, do médií se dostanou spíše vývozní operace českých firem, jako např. výrobce traktorů Zetor v článku s titulkem „Byznys s Afrikou má velkou budoucnost, věří Zetor“.²¹ Zástupce firmy nicméně přiznal, že Afrika není jejich klíčovým trhem, ale pouze trhem s vývozním potenciálem, a pomineme-li Alžírsko, export do subsaharské Afriky, konkrétně do JAR, Ghany a Rwandy, se počítal spíše v jednotkách ročně. V Africe navíc Zetor nekonkuruje západním hráčům, ale levnějším čínským a indickým výrobcům. I u ostatních citovaných firem se nejedná o obrovské dodávky, např. výrobce malotraktorů Vari do konce roku uzavřel obchody za 150 mil. Kč.²² Výjimku tvoří výrobce brokátů Veba, která je na západoafrických trzích závislá a která je i největším zaměstnavatelem Broumovska.²³ Těto pozice dosáhla ale postupně, neboť na trhu Mali začala přímo působit až po 2004. Do té doby byla závislá na subdodávkách západních firem.²⁴ Ačkoli MZV dnes vidí Afriku jako budoucí pojistku před vyčerpáním růstu

zemí skupiny BRICS, podíl subsaharské Afriky na českém exportu dnes stále dosahuje jen půl procenta všech vývozu a konkrétní obchodní případy ukazují, že cesta na africké trhy je pomalá. Podnikatelé se však vždy shodnou na tom, že politická podpora mateřské země pro soukromé podnikání v regionu zůstává klíčová.

O zahraniční rozvojové spolupráci a její komerční návaznosti, o humanitární pomoci a transformační politice (konkrétně vůči Zimbabwe) pojednává kapitola o rozvojovém rozměru české zahraniční politiky. V rámci zahraniční politiky panuje určité pnutí mezi rozvojovými a politickými aspekty. Teritoriální odbory a zastupitelské úřady např. ne vždy pozitivně vnímají koncentraci pomoci, např. v oblasti vládních stipendií pro studující na českých vysokých školách, které vůči některým zemím subsaharské Afriky zůstávají jedním z mála nástrojů zahraniční politiky v situaci velmi řídkého rozmístění zastupitelských úřadů.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ, MÉDIA A VEŘEJNÝ PROSTOR

V rámci MZV neproběhly v hierarchii sestupující k Odboru států subsaharské Afriky (AFR) žádné výrazné změny. Pod náměstkem T. Dubem ve funkci vrchního ředitele od roku 2011 pokračoval bývalý zástupce velvyslance a chargé d'affaires ve Washingtonu Daniel Koštoval i Pavel Řezáč ve funkci ředitele odboru. Co se týče sítě českého zastoupení, v červnu 2012 byl otevřen honorární konzulát v Gabarone. Honorárním konzulem v Botswaně byl jmenován Branko Cavrić.²⁵ O zájmu o Afriku svědčí i její rostoucí místo v rámci pravidelných setkání vedoucích zastupitelských úřadů. Na straně partnerů Nigérie obnovila svoje velvyslanectví v Praze a v září předala prezidentu pověřovací listiny nová velvyslankyně Catherine U. Okon. O měsíc později pak nový velvyslanec Ghany Samuel Mbrayeh Quartey.²⁶ V Praze tak sídlí čtyři více či méně aktivní velvyslanectví subsaharských zemí.

Celkem aktivní byla na obou stranách také meziparlamentní a meziresortní spolupráce. V září přijal Zahraniční výbor Poslanecké sněmovny delegaci parlamentu nigerijského státu Kano.²⁷ V říjnu pak přijal výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu delegaci provinčního parlamentního výboru pro vzdělávání jihoafrického KwaZulu Natalu. Do další spolupráce se Jihoafrická republika zapojila s MŠMT.²⁸ Další akademická spolupráce mezi Českem a subsaharskou Afrikou se rozvíjela intenzivněji především díky strukturálním fondům EU na brněnské Mendelově univerzitě nebo v rámci sítě univerzit a dalších aktérů RESAREAS.²⁹ Konečně delegace výboru pro životní prostředí sněmovny navštívila v listopadu Etiopii.³⁰ Z dalších resortů delegace ministerstva vnitra jednala o spolupráci v Keni.³¹

Ze všech aktérů stojí za zmínku především zahraniční výbor poslanecké sněmovny, který se sice v roce 2012 konkrétně na problematiku subsaharské Afriky nezaměřoval, byl však tradičně kritický v související agendě omezování sítě ambasád a ekonomické diplomacie. Z řad opozice zazněla kritika nedostatečné komunikace MZV se zahraničním výborem stejně jako třeba to, že MZV pro podporu obchodu dostatečně

nevyužívá bývalé vládní stipendisty a stipendistky.³² Členové a členky výboru podpořili plán znovuootevření velvyslanectví včetně již plánovaného Senegalu a vyžádali si od MZV dlouhodobý výhled rozšiřování sítě.³³ Celkově lze říci, že ve sporu mezi MZV a MPO se zahraniční výbor jako celek stavěl spíše na stranu ministerstva průmyslu a obchodu. Dělicí linie však nejsou jen opoziční, ale také stranické a resortní. Ministra Schwarzenberga za zavírání afrických ambasád znovu zkritizoval vládní europoslanec Jan Zahradil.³⁴ Pro doplnění diplomatické sítě se vyjádřil i ministr průmyslu Martin Kuba, oba za Občanskou demokratickou stranu (ODS).³⁵ Vláda jako celek ani prezident se jinak v roce 2012 Africe otevřeně nevěnovali.

Přes častější pozitivní reprezentaci subsaharské Afriky, od které se „odpíchla“ i tato kapitola, se v médiích jednotlivé typy zpráv spíše opakují, s rozhodným důrazem na český element. Například jen v Senegalu „Češi zajistili“ reprodukci antilop Derbyho nebo „Češi vyhráli“ soutěž o návrh památníku otroctví na ostrově Gorée – i když autorkou je žena.³⁶ Realizaci projektu Aleny Mocové z firmy Helika navíc zpochybnily zprávy z následujícího roku. Místo obviněných ze špionáže v Zambii média krátce informovala o zadržení a obvinění doktoranda hradecké univerzity v Togu. Problém byl rychle vyřešen i díky zásahu české diplomacie a výzkum doktoranda navíc nebyl ohrožen.³⁷ Většina „pozitivních“ zpráv nevládních organizací charitativního typu se ovšem odehrává na předpokladu zbídačelého a konflikty drásaného kontinentu a mediální pozornost se i nadále zaměřuje především na děti.³⁸ Tento rámec ale přesahuje např. projekt pražské ZOO, který dětskou tematiku kombinuje s ochranou zvířat.³⁹ Jen v minimální míře se média zajímala návazností na humanitární krizi v Rohu Afriky.⁴⁰

ZÁVĚR

V české zahraniční politice vůči subsaharské Africe, která se zaměřuje především na obchodní výměnu, nelze z roku na rok očekávat žádné zvraty. Pokud však vezmeme jako ukazatel českého důrazu na tento region míru diplomatické přítomnosti, můžeme konstatovat, že ta dosáhla svého dna v roce 2011. I přes to, že se po koncentraci zahraniční rozvojové spolupráce agenda spolupráce s africkými zeměmi omezila na ekonomiku, částečně bezpečnost a jen ve velmi malé míře na další oblasti, český „návrat do Afriky“ se jeví jako pomalý. Do určité míry se jedná i o podnik riskantní vzhledem k rostoucí konkurenci spolupráce Jih–Jih, zejména ve formě nástupu vynořujících se mocností. Přes silný hospodářský růst v mnoha zemích se navíc často přeceňuje fenomén nové africké střední třídy, kterou lze na základě výše příjmů jen obtížně srovnávat s Evropou.

Tím spíše, že se Česko do Afriky „vrací“ se zpožděním, je na místě v naplňování znovuoobjevené priority spěch. Čelíme však situaci, kdy výdaje jednotlivých resortů zůstávají vzhledem k pokračujícím slabým příjmům veřejných rozpočtů nízké a kdy se alternativní „lehké“ formy zahraničního zastoupení jeví jako vhodnější především v geograficky blízkých zemích. Zdá se tedy, že se česká zahraniční politika vůči Africe odlepjuje ode dna pomalu. Na druhou stranu především zde platí přísloví, že lépe později než nikdy.

Poznámky

- ¹ Za některé informace děkuji nejmenovaným účastníkům a účastnicím kulatého stolu k Africe v rámci setkání vedoucích zastupitelských úřadů MZV, 31. 8. 2012. Za cenné připomínky a doplnění ke kapitole děkuji Pavlu Řezáči, řediteli Odboru států subsaharské Afriky MZV, a Jaroslavu Sirovi, bývalému velvyslanci České republiky v Abuji. Za případné faktické chyby a interpretaci ovšem zůstávám odpovědný sám.
- ² Lindner, Tomáš: *Nový příběh o Africe. Povědomí o „beznadějném kontinentu“ se mění*. Respekt, 7. 12. 2012. On-line: respekt.ihned.cz/c1-58869820-novy-pribeh-o-africe; Břešťan, Robert: *Češi objevují Afriku. Nejde o safari, ale o peníze*. Ekonom, 10. 12. 2012. On-line: ekonom.ihned.cz/c1-58941830-cesi-objevuj-afriku-nejde-o-safari-ale-o-penize.
- ³ Horký-Hlucháň, Ondřej (2012): Subsaharská Afrika v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 252–264.
- ⁴ Usnesení vlády ze dne 20. července 2011 č. 589 ke Koncepci zahraniční politiky České republiky, s. 17.
- ⁵ MPO ČR: *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*. On-line: www.businessinfo.cz/files/archiv/dokumenty/mpo_exportni_strategie_2012_2020.pdf.
- ⁶ MPO ČR: *Prioritní země pro export*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/nove-prioritni-zeme-pro-export-3812.html.
- ⁷ MPO ČR: *Exportní strategie ČR pro období 2006–2010*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/obsah-es-2006-2010-1240.html.
- ⁸ MPO ČR: *Zájmové země pro export*. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/zajmove-zeme-pro-export-23967.html.
- ⁹ Klaus na státní návštěvy jezdil nejčastěji do neevropských zemí. ČTK, 25. 7. 2012.
- ¹⁰ MZV ČR: *Zahraníční politika České republiky. Data. IV–VI/2012*. On-line: www.mzv.cz/file/855595/data4_6_2012.pdf, s. 24.
- ¹¹ Tamtéž, s. 100–101.
- ¹² MZV ČR: *Zahraníční politika České republiky. Data X–XII/2012*. On-line: www.mzv.cz/file/957553/data_10_12_2012.pdf, s. 26 a 109.
- ¹³ MZV ČR: *Zahraníční politika České republiky. Data. IV–VI/2012*, op. cit., s. 114.
- ¹⁴ Tamtéž, s. 72.
- ¹⁵ MZV ČR: *Zahraníční politika České republiky. Data VII–IX/2012*, op. cit., s. 94.
- ¹⁶ MZV ČR: *Zahraníční politika České republiky. Data I–III/2012*. On-line: www.mzv.cz/file/815580/data1_2012.pdf.
- ¹⁷ Migiro, Katy: *Africa rising? 2012 is continent's worst year for violent conflict with 10 mln displaced*. Thomson Reuters Foundation, 29. 4. 2013. On-line: trust.org/item/20130429090337-nh95b/; MZV ČR: *Prohlášení a stanoviska*. On-line: mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska.
- ¹⁸ Velvyslanectví České republiky v Pretorii: *Klimatická konference v Durbanu – COP17*. On-line: mzv.cz/pretoria/cz/aktuality/klimaticka_konference_v_durbanu_cop17.html.
- ¹⁹ Český statistický úřad: *Databáze zahraničního obchodu*. On-line: apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO; vlastní výpočty.
- ²⁰ World Bank Data: *Annual GDP growth (annual %)*. On-line: data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG.
- ²¹ *Byznys s Afrikou má velkou budoucnost, věří Zetor. Nejvíce traktorů vozí do Alžírsko*. iHNED.cz, 20. 7. 2012. On-line: byznys.ihned.cz/c1-56640590-byznys-s-afrikou-ma-velkou-budoucnost-veri-zetor-nejvice-tractoru-vozi-do-alzirska.
- ²² Břešťan, Robert: op. cit.

- ²³ Eliášová, Kateřina: *Na pout do Mekky vyrazí bohatí muslimové zásadně v českém brokátu*. iHNED.cz, 17. 2. 2012. On-line: byznys.ihned.cz/podnikani-a-dane/c1-54752990-na-pout-do-mekky-vyrazej-bohati-muslimove-zasadne-v-ceskem-brokatu.
- ²⁴ Volf, Tomáš: *Vzácný africký brokát se vyrábí v Broumově. Afričané ho už jen nabarví*. iHNED.cz, 24. 7. 2012. On-line: byznys.ihned.cz/c1-56698150-vzacny-africky-brokat-se-vyrabi-v-broumove-africane-ho-uz-jen-nabarvi.
- ²⁵ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data IV–VI/2012*, op. cit., s. 119.
- ²⁶ Ochvat, Radim: *Prezident přijal nové velvyslance*, 1. 10. 2012. On-line: www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/archiv/7422.shtml.
- ²⁷ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data VII–IX/2012*, op. cit.
- ²⁸ Tamtéž, s. 22.
- ²⁹ Taterová, Eva: *Studenti FRRMS MENDELU v Ghaně*. On-line: www.sid.frrms.mendelu.cz/en/vystupy_projektu/odborna_praxe_v_cilovych_destinacich_2011_2012/ghana20112012?lang=en; on-line: resareas.cz.
- ³⁰ MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2012*, op. cit., s. 32, 37.
- ³¹ Tamtéž, s. 70.
- ³² Zápis ze 17. schůze zahraničního výboru konané dne 12. ledna 2012. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=83155.
- ³³ Zápis z 21. schůze zahraničního výboru konané dne 3. září 2012. On-line: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=123428.
- ³⁴ Jan Zahradil: *Pro Schwarzenberga je úřad asi nad jeho síly*. Hospodářské noviny, 3. 2. 2012.
- ³⁵ Kuba: *Armáda má na ambasádě vojáky, my dáme podnikatele*. Aktuálně.cz, 27. 2. 2012. On-line: aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=734460.
- ³⁶ Češi v Senegalu zajistili další reprodukci vzácných antilop. ČTK, 21. 3. 2012; Češi vyhráli. V Dakaru vyroste jejich památník pro oběti otroctví. iDNES.cz, 19. 12. 2012. On-line: bydleni.iDNES.cz/dakar-pamatnik-obeti-otroctvi-dko-/architektura.aspx?c=A121215_174007_architektura_web.
- ³⁷ „Špion z Hradce“ zůstává v africkém vězení. Mluvil prý s kritiky režimu. iDNES.cz, 15. 11. 2012. On-line: hradec.iDNES.cz/student-z-hradce-zustava-v-africkem-vezeni-f2g/hradec-zpravy.aspx?c=A121115_1854167_hradec-zpravy_pos; Politolog Tobolka: *Zadržení v Togu dokončení mé práce neohrozí*. ČTK, 6. 12. 2012.
- ³⁸ Z Liberce míří pomoc pro děti do africké Burkina Faso. ČTK, 20. 1. 2012; Vondra, Viktor: *Rozhovor: Boxer se srdcem hodné chůvy*. Aktuálně.cz, 19. 12. 2012. On-line: aktualne.centrum.cz/blogy-anazory/komentare/clanek.phtml?id=766591.
- ³⁹ *Od ledna bude v Kamerunu Toulavý autobus, projekt pražské zoo*. ČTK, 3. 12. 2012.
- ⁴⁰ *Člověk v tísní se v Somálsku stará o rekordních 19.000 uprchlíků*. ČTK, 13. 6. 2012.